

Kdo je bila hčerka Frjanove Ajnce, ki so jo ubili partizani? (1)

Moralna dolžnost! Ne morem si kaj, da se ne bi oglasila na članek Iva Žajdele v 6. št. Demokracije (9. februar 2023), ki opisuje zločine partizanov pri Mali Nedelji. Vse, kar je raziskano in opisano, je dobro znano vsem domačinom. Nekateri smo z olajšanjem brali te članke, češ, pa je le prišla enkrat resnica v javnost. Toda žalostno je, da so to morali raziskati drugi. Domačinov, ki so bili pripravljeni kaj povedati, pa je bilo malo. Sedaj je še živ le Ciril Sobočan, ki so mu na preši ubili očeta. Zgodovinar Rado Pogorelec je v zborniku Ljutomerske knjižnice Zgodovinski listi 2017 poročal o Ferdinandu Lupši. Takratni direktor knjižnice Pavličič se je v tej zadevi angažiral. Povezal se je z Narodnim muzejem v Ljubljani in prevzel slike Ferdinanda Lupše, ki so sedaj v knjižnici, dve pa sem kupila jaz. V letu 2021 je Ljutomerska knjižnica posebej predstavila osebnost F. Lupše. Na ta simpozij sta me povabila sedanja direktorica in kustos. Udeležba je bila zelo skromna. Ne vem, ali je zatajila obveščnost. Hkrati se je tam pojavila neka aktivistka, ki je zbirala podpise za referendum o zaščiti pitne vode. Jaz sem tam imela priložnost predstaviti svojo novelo Polenka, kjer je omenjen tudi F. Lupša. Prebrala sem torej ustrezno stran. Naj omenim, da sem se prav zaradi teh grozot, ki sem jih poslušala od svojih staršev, odločila napisati knjigo o svoji materi, v katere kontekstu je omenjen tudi Lupša. Pred nekaj leti, že po osamosvojitvi, je namreč pri Mali Nedelji vaški kronist izdal zajetno knjigo o zaslužnih in zanimivih osebnostih tega kraja, vendar si Lupše ni upal omeniti. Tega simpozija se je udeležil in edini kupil mojo knjigo. Sem članica Kulturnega društva Anton Krempel Mala Nedelja, članica KD Sv. Tomaž in članica bralnega kluba knjižnice v Ljutomeru. Tu sem tudi pred-

stavljala svojo novelo. KD Mala Nedelja pa je organizirala predstavitev le mojih dveh pesniških zbirk. Na dveh sestankih literarne sekcije KD Mala Nedelja sem predlagala, da bi Ferdinand Lupša moral dobiti vsaj spominsko ploščo, če že svojega groba nima. Odgovora ni bilo. Konec leta 2018 sem na občnem zboru Kulturnega društva izkoristila točko razno. Ko sem predlagala, da bi Lupša zaslužil spominsko ploščo, je nastala namesto odgovora smrtna tišina. V letu 2019 sem šla v akcijo. Najprej sem se obrnila na Knjižnico Ljutomer in jim predstavila svojo idejo. Pisno so mi ogorovorili, da pri tem nimajo zadržkov. Na zemljiški knjigi sem se pozanimala, čigava je kapela ob vhodu pokopališča, ki ima napis Lupša. Dobila sem podatek, da je to za zdaj še last župnije. V brošuri Rodbine naše fare, ki jo je izdal v Ljutomerski knjižnici Srečko Pavličič, je bilo razbrati, da so to družinsko grobnico s kapele postavili daljni Lupševi predniki. Obe brošuri knjižnice, Rodbine naše fare in Zgodovinski listi 2017, sem nesla župniku s predlogom, da bi na fasado te kapele lahko namestili spominsko ploščo žrtvi komunizma. Predlagala sem napis, obliko in velikost, predlagala tudi vsebino govora ob odkritju oz. blagoslovitvi, ki bi lahko bila 1. novembra, ko se tam daruje sveta maša. G. župnik seveda ni imel nič proti, vendar mora o tem seznaniti župnijski svet. Z napisom Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo« se ni strinjal in obljubil, da bo sam izbral citat iz Sv. pisma. Hkrati sem se glede tega napovedala pri županji v Ljutomeru in čakala na sprejem tri mesece. Pa še takrat me je sprejel podžupan, ki tudi ni imel nič proti. Odpravil pa me je z nasvetom, naj dam vlogo na krajevno skupnost. V tem času, ko se je že obrnilo eno leto, sem se sama povabila na župnijski svet. Ko sem predstavila svojo idejo, nihče ni imel nič proti. Le ko sem še zrecitirala svojo

pesem, v kateri sta ima besedi »žrtev komunizma«, ki bi jo rada recitirala ob blagoslovitvi, so vsi bili mnenja, da tega rajši ne bi. Proti koncu leta 2019 sem le dobila pisni odgovor krajevne skupnosti, in sicer, da oni za to niso pristojni. Ker je vse kazalo, da g. župnik za to nima časa, sem sama izbrala citat iz Sv. pisma in ga seznanila po sporočilu na mobilu, in sicer: Pri Bogu je moja rešitev in slava. Ker nisem prejela odgovora, sem menila, da nima nič proti. Med tem časom sem že sama naročila ploščo pri Ljutomerskem kamnoseku, ki me je hvala bogu vzel resno in ploščo napravil natančno do datuma občnega zbora KD Mala Nedelja 20. februarja 2020. Mračilo se je že in strašen veter je pihal, da so delavci komaj dvignili ploščo in jo privili na fasado. Na nasprotni strani te kapele ob vhodu na pokopališče je stala oglasna deska, na katero sem tik pred sejo občnega zbora pritrdila svojo pesem, ki se glasi:

MALONEDELJSKO POKOPALIŠČE

*Ko proti pokopališču grem,
levo desno se ozrem.
Na levi žrtve so fašizma,
na desni žrtev komunizma.
V sredini naši so farani,
na božji njivi pokopani.
Drug za drugim prihajamo,
se z nebeščani spajamo.
Prej ko slej bo vsak na vrsti,
v majhni žari ali krsti.
Vedno na to pripravljeni
in med sabo spravljjeni;
to edini je pogoj,
da tukaj najdemo pokoj.*

Pod točko razno sem občni zbor seznanila, da se ni treba več opredeljevati, da je plošča že nameščena. Za konec pa sem zrecitirala svojo pesem. Nazadnje so mi zaploskali, ne vem, ali zaradi plošče ali pesmi. Čez mesec dni sem na srečanju upokojencev občinske uprave in upravne enote hotela županjo razveseliti, da Lupša pri Mali Nedelji ploščo že ima, pa me je vprašala: Kdo pa je to naročil? Tako sem os-

tala tiho. Večkrat sem čez leto naletela na kakšnega obiskovalca pokopališča, morda izseljenega potomca našega krajana, ki je opazil ploščo in slikal, tudi prebral mojo pesem. Enkrat me je poklicala neka gospa, ki je dejala, da se piše Lupša in je sorodnica ter da bi me rada spoznala. Vendar je pri tem ostalo. Letos po volitvah je ploščo nekdo oskrunil. Vidijo se udarci kladiva in poskus odstranitve, a vijaki na srečo niso popustili. Oglasna deska, ki je stala poleg kažipota v grabo žrtvam NOB, na kateri je za čuda že tretjo leto samevala moja pesmica, pa je bila pred kratkim odstranjena. Za oglasno desko ne vem, ali jo je odstranilo tisto društvo, ki jo je postavilo, morda Društvo za vrednote NOB, ker se pač ni ves čas našel noben drug oglaševalec. Njeno izginotje ni toliko pomembno. Oskrunitev spominske plošče pa je kaznivo dejanje. Kdo bi naj to prijavil, če ni lastnika? Od župnika tega nihče ne pričakuje. Mislim pa, da se mu ne bi nič hudega zgodilo, če bi takoj po namestitvi te plošče faranom pri maši to povedal, ne le drugi dan čez teden, ko sta bili pri maši samo dve ženski. Tudi blagoslovitve še ni bilo. Maša za prvi november je zaradi covidna na pokopališču res dvakrat odpadla, toda lani novembra je že bila. Spominska plošča bi morala biti blagoslovljena, in to javno. To je vse, kar se še lahko stori. Morda bi prišel g. Ivan Štuhec, ki je tukaj odraščal in hodil v osnovno šolo. On se gotovo ne bi bal. Prav ima avtor članka v Demokraciji g. Ivo Žajdela. Moralna dolžnost vseh nas je, da se spominjamo teh žrtev. A kaj ko se jih tega vse manj zaveda. Bili so že ugodnejši časi za to, pa se nihče ni zganil, razen Budjove, ki živi na Švedskem. Zato hvala vsem, ki raziskujete in pišete, tudi če gre za bolj zakoten kraj, ki prav zaradi zanemarjenja moralne dolžnosti še bolj nazaduje.

Jelka Vrtnjak, Mala Nedelja